

Profesijos pasirinkimas arba o kur toliau po mokyklos baigimo?

Gyvenimas pats savaime nėra nei gėris, nei blogis, o tik jų buveinė; koks jis bus, priklausys nuo mūsų pačių.
MICHEL MONTAIGNE

Jei nuo vaikystės daugelis svajoja tapti kažkuo: gydytoju, teisininku ar keliautoju, jei atkakliai kaupiamos žinios, domimasi savo pasirinkta sritimi ir iki pat apsisprendimo tuo nesuabejojama – viskas gerai, pasirinkimas, ateities planas yra tvirtas. Tačiau daug jaunuolių net ir paskutiniaisiais mokyklos baigimo metais dar nežino arba abejoja, kuo taps, kur mokysis.

Jei profesijos pasirinkimas kelia nerimą, tai jau gerai, nes tai parodo socialinę psichologinę jaunuolio brandumą. Tokius sunkumus dažniausiai patiria dviejų kategorijų jaunuoliai.

- Pirmieji – *tie, kurie dar nesurado savo gyvenime nieko įdomaus, nepamėgo nė vieno dalyko mokykloje*, o jų talentai dar giliai paslėpti. Jie vienodai mokosi visus dalykus, tačiau niekuo nesižavi, o gyvenimas jiems atrodo neįvairus ir monotoniškas. Todėl ir sunku priimti sprendimą dėl to, ką norėtų veikti gyvenime, nes jų aplinkoje nėra nieko įdomaus.
- Antrieji – *labai aktyvūs ir moksle, ir gyvenime*. Jie vienu metu lanko kelis būrelius ar studijas, sportuoja ir puikiai mokosi. Ir jiems viskas pavyksta, jie visapusiški talentai. Bet kai reikia susiaurinti rinkimosi ratą, jiems sunku nuspręsti, kas patinka labiau, kas tik laisvalaikio pomėgis, o su kuo norėtų susieti savo profesinę veiklą.

Profesijos pasirinkimo problema – tai saviraiškos ir savirealizacijos, savęs įtvirtinimo tam tikroje veikloje ir dvasinės harmonijos problema. Kitaip tariant, **profesijos pasirinkimas – sprendimo priėmimas**, apsisprendimas išsiklausius į savo norus ir troškimus, pažinus savo pomėgius bei gebėjimus ir siekimas juos išreikšti gyvenime. Kartais priimti šį sprendimą pačiam jaunuoliui yra gana sunku. Dažnai *jam reikia patarimo, o kartais vien pritarimo, paskatinimo siekti užsibrėžto tikslo, t. y. karjeros.*

Profesijos pasirinkimo specialistai sako, kad profesija bus pasirinkta teisingai, o tolesnė karjera bus produktyvi ir stabili, *jei renkamasi laisvai iš kelių galimų alternatyvų, atsižvelgiant į gebėjimus, interesus ir vertybes, ir jei pasirinkimą palaiko svarbūs besirenkančiojo gyvenime žmonės.*

Kuo gali padėti tėvai ?

1. *Atkreipkite dėmesį, ar Jūsų vaikas rinkdamasis profesiją stengiasi suderinti tris dalykus: NORIU (interesai, poreikiai) – GALIU (savęs pažinimas: gebėjimas, žinios) – REIKIA (informacija apie stojimo sąlygas, profesijai keliamus reikalavimus, apie esamą situaciją darbo rinkoje).* Jei ne, aptarkite su juo, kodėl svarbu tai. Jei kažkuri dalis iš šių trijų nežinoma, aptarkite, kaip galite apie ją sužinoti.
2. *Priminkite sprendimo priėmimo etapus (pateikiama 2 lape).* Kartu aptarkite etapus, bet galutinį sprendimą leiskite jaunuoliui priimti. *Svarbu* apsvarstyti alternatyvų planą.
3. *Aptarkite kitas galimas veiklos po mokyklos baigimo alternatyvas* (pvz., metus padirbėti, savanorystė ir pan.). Prieš moralizuodami, kad be išsilavinimo nieko nepasieks, **įsiklausykite į vaikų argumentus, kodėl jie norėtų tai pasirinkti.**
4. *Padrąsinkite vaiką* nebijoti suklysti priimant sprendimą. Aptarkite, ką netinkamai priimtas sprendimas reikštų pačiam jaunuoliui. Kokie galėtų būti tolimesni žingsniai, jei jaunuolis būtų nepatenkintas sprendimu?
5. *Išklausykite jaunuolio, kodėl jam ta / tos profesija/os patrauklios. Neverskite jaunuolį rinktis profesiją, apie kurią Jūs visada svajojote, bet dėl tam tikrų aplinkybių negalėjo pasirinkti.* t.y. neprimeskite savo neįgyvendintų lūkesčių dėl profesijos.

6. Jeigu manote, kad Jūsų jaunuoliui reikalinga pagalba renkantis profesiją, *paskatinkite jį / ją kreiptis į mokykloje esantį profesinio informavimo tašką (PIT) arba teritorinėse darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybose dirbančius profesijos konsultantus.*

NAUDINGA INFORMACIJA

Sprendimų priėmimo etapai

1. **Problemos apibrėžimas** (pvz., 1 variantas – nežino, ko nori; 2 variantas – negali pasirinkti tarp dviejų profesijų ir pan.)
2. **Problemos analizė** (kodėl? kokios priežastys? kas trukdo? Kas padėtų?. Jei blaškomasi tarp dviejų profesijų, galima surašyti tiek vienos, tiek kitos profesijos plusus bei minusus ir pan.)
3. **Sprendimų kūrimas** (kokios galimos išeitys?)
4. **Sprendimų įvertinimas**
5. **Sprendimo priėmimas**
6. **Sprendimo patikrinimas**

1 lentelė. Sprendimo priėmimo procesą apsunkinantys ir palengvinantys veiksniai

Sprendimo priėmimo procesą palengvina	Sprendimo priėmimo procesą apsunkina
<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Pasitikėjimas savo jėgomis</i> priimant sprendimus. ➤ <i>Informacija</i> apie galimybes mokytis, darbo perspektyvas. Šiuo metu gausu informacijos apie mokymosi, studijų sąlygas, studijų programas, informacijos šaltiniai labai įvairūs – nuo kasmet atnaujinamų spaudos leidinių iki interneto svetainių. ➤ <i>Savęs pažinimas</i> – tai psichologinis darbas su savimi, siekiant išsiaiškinti ir įvertinti savo siekius ir gebėjimus, intelektą, suprasti gyvenimo ir darbo tikslus. ➤ <i>Motyvacinės sistemos pažinimas</i>. Poreikiai, polinkiai ir interesai yra svarbiausi motyvai renkantis tolesnio mokymosi kelią. Renkantis mokymosi kryptį ir profesiją svarbu atskleisti tuos poreikius, kurie jaunuoliui turi išskirtinę reikšmę. Pažintiniai poreikiai pasireiškia <i>interesais</i>. Jei interesas skatina susipažinti nuodugniau, plačiau, patenkinti pažinimo poreikį, tai jis virsta polinkiu, kreipiančiu veiklą tam tikra pažintinės, meninės, techninės ar praktinės veiklos kryptimi. ➤ Svarbu įvertinti ir pažinti savo <i>vertybes</i>. Tai pagrindiniai asmeninio gyvenimo principai, įsitikinimai – pagrindas, kuriuo kuriamas gyvenimas. Vertybės susiformuoja veikiant socialinei aplinkai ir asmeninei patirčiai. Išsiaiškinus vertybes, sumažėja neryžtingumas dėl ateities. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Nepasitenkinimas savimi, negatyvios emocijos</i>, kurioms kilti galėjo turėti įtakos tėvų, draugų ar mokytojų išsakyti požiūriai ir vertinimai, interesų pasirinkimų įvairovė, jų nesuderinamumas. ➤ <i>Informacijos trūkumas</i>. ➤ <i>Tėvų, mokytojų spaudimas</i>. ➤ <i>Savęs nepažinimas</i>. ➤ <i>Konservatyvus požiūris, nelankstus prisitvirtinimas prie vieno</i> (tinkamiausio, įprasto ir t. t.) problemos sprendimo būdo. Tai riboja kūrybiškumą ir išradingumą, galimybes eksperimentuoti. ➤ <i>Nenoras atsisakyti savo tiesų ir ieškojimas jų patvirtinančių dalykų</i>, užuot pergalvojus viską iš naujo ir suformulavus visiškai naują alternatyvą. ➤ <i>Dažniausiai remiamės tik viena mums žinoma medalio puse ir pamirštame pagalvoti apie kitą pusę</i>. ➤ <i>Nepajėgiama savo individualių savybių bei polinkių susieti su pasirenkama profesija, analizuoti savo galimybių</i>.

Naudota literatūra

Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N., *Psichologijos pagrindai. Vadovėlis IX–X klasioms*, Vilnius 2003.

Parengė psichologė Laima Narbutaitė